

MEKAN VE BELLEK İLİŞKİSİNDE KOLEKTİF BELLEĞİN İNŞASI VE DÖNÜŞÜMÜ: MERSİN LUNAPARK ÖRNEĞİ

The Construction and Transformation of Collective Memory in the Relationship Between Space and Memory: The Case of Mersin Amusement Park

Elvan Elif ÖZDEMİR *

Fulya Pelin CENGİZOĞLU ^α

* Mimarlık Bölümü, Mersin Üniversitesi | Department of Architecture, Mersin University

^α Mimarlık Bölümü, Muğla Üniversitesi | Department of Architecture, Muğla University

Statement | Beyan:

This study is a revised and improved version of the paper "Transformation of Collective Memory in the case of Mersin Amusement Park" presented at the 'ICONARCH III-2017 International Congress of Architecture Memory of Place in Architecture and Planning Symposium' organised by Konya Selçuk University on 11-13 May 2017. | Bu çalışma, Konya Selçuk Üniversitesi tarafından 11-13 Mayıs 2017 tarihinde düzenlenen 'ICONARCH III-2017 International Congress of Architecture Memory of Place in Architecture and Planning' Sempozyumu kapsamında sunulan "Transformation of Collective Memory in the case of Mersin Amusement Park" bildirisinin gözden geçirilmiş ve geliştirilmiş halidir.

Submitted | Gönderim: 25.06.2023
Accepted | Kabul: 16.07.2023

Correspondence | İletişim:
ozdemirelif@gmail.com
DOI: [10.5281/zenodo.8204555](https://doi.org/10.5281/zenodo.8204555)

Özet

Kentsel alanlar, insanların etkileşime girdiği ve çeşitli deneyimler yaşadığı, şehir hayatının sosyal merkezleri olarak hizmet vermektedir. Ancak, değişen ekonomik, teknolojik ve sosyal unsurlar kentlerimizdeki kamusal alanları da etkilemiştir. Türkiye'de sokaklar, bulvarlar ve plazalar gibi kamusal alanların kaybı, kısa vadeli ekonomik kazanımlardan etkilenen siyasi kararlar ve çevre koruma eksikliği gibi bir dizi faktöre bağlanabilir. Bu alanlarla ilişkili kolektif hafıza, bireylerin ve toplumun dinamik etkileşimleri ve arzularından kaynaklanan yorum ve yansımalarla oluşur. Zaman içinde kolektif olarak anlamlı çevresel deneyimler inşa eden belirli bir grup insanın ortak sosyo-mekânsal tarihini temsil eder. Ortak faaliyetlere ve etkinliklere katılmak, insanların ortak bir geçmiş ve bağlantı duygusu oluşturmalarını sağlar. Zaman içinde ekonomik, teknolojik ve sosyal değişimler mekânsal çevreleri şekillendirdikçe, kolektif hafızalar da mekânsal kullanımlar ve deneyimlerden etkilenecek dönüşüm geçirmekte ve sonuç olarak mekânın önemini değiştirmektedir. Bu araştırma özellikle kamusal alan, hafıza ve toplumsal hafızada meydana gelen değişimler arasındaki ilişkiyi Mersin'deki bir eğlence parkı bağlamında incelemektedir. Çalışma, lunaparkın mekânını farklı zaman dilimlerinde karşılaştırarak, kentsel kamusal alanlardaki fiziksel değişim ve dönüşümlerin altında yatan sonuçları keşfetmeyi ve bu değişimlerin kolektif hafızayı nasıl etkilediğini gözlemlemeyi amaçlamaktadır. Farklı yaş grupları, çeşitli zamansal dizilerin tanımlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu yaş gruplarını inceleyerek, bölge sakinlerinin kolektif belleğindeki dönüşümleri yansıtan farklı zaman çizelgelerini tespit edilebilmektedir. Lunaparkı kentsel bir mekân olarak görmek ve fiziksel değişimlerin toplumsal hafıza üzerindeki etkisini araştırmak yeni bir bakış açısı sunmaktadır. Sonuç olarak, Rudofsky'nin de vurguladığı gibi, kentlerin durumu, gelecek ya da toplumsal sonuçlar dikkate alınmaksızın büyüme ile karakterize edilmektedir. Yerel yönetimlerin mekânsal planlamaları insan unsurunu tamamen göz ardı etmektedir. Bu perspektiften bakıldığında, vaka çalışmasının bulguları, bir dönemin sosyal hayatının simgesi olan Lunapark ile ilişkili etkili anlam kaybıyla örtüşüğünü göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: kolektif bellek, Mersin Lunaparkı, fiziksel çevrenin dönüşümü, mekânsal dönüşüm, insan deneyimi

Abstract

Urban areas serve as the social hubs of city life, where people interact and engage in various experiences. However, the changing economic, technological, and social aspects have also impacted the public spaces within our cities. In Turkey, the loss of public spaces like streets, boulevards, and plazas can be attributed to a range of factors, including political decisions influenced by short-term economic gains and a lack of environmental preservation. The collective memory associated with these spaces comprises interpretations and reflections resulting from the dynamic interactions and desires of individuals and society. It represents a shared socio-spatial history of a specific group of people who have collectively constructed meaningful environmental experiences over time. Engaging in shared activities and events allows people to establish a shared sense of background and connection. Over time, as economic, technological, and social changes shape spatial environments, collective memories undergo transformations influenced by spatial uses and experiences, consequently altering the significance of space. This research specifically examines the correlation between public space, memory, and the changes occurring in social memory within the context of an amusement park in Mersin. By comparing the park's space across different time periods, the study aims to explore the underlying implications of physical changes and transformations within urban public spaces and observe how these alterations impact collective memory. Distinct age groups contribute to the delineation of various temporal sequences. By examining these age groups, we can identify diverse timelines that reflect transformations within the collective memory of residents. Viewing the amusement park as an urban space and exploring the impact of physical changes on social memory offers a fresh perspective. Ultimately, the current state of cities, as highlighted by Rudofsky, is characterized by growth without consideration for the future or societal implications. The spatial planning by local governments disregards the human element entirely. From this perspective, the findings of the case study show that there is an overlap with the effective loss of meaning associated with the amusement park, a symbol of the social life of an era.

Keywords: collective memory, Mersin Amusement Park, transformation of the physical environment, spatial transformation, human experience

GİRİŞ

Kent yaşamında en önemli şeylerden biri olan kamusal mekân, sadece toplumsal ilişkilerin çeşitliliği değil, aynı zamanda kamusal toplumsal yaşamın tüm biçimleriyle gerçekleştiği bir alandır. İnsanlar sosyal varlıklardır; günlük ihtiyaçlarını (yeme-içme, alışveriş, eğlence vb.) bu mekânlarda karşılıklı sosyalleşebilmektedirler. Bu nedenle kentsel kamusal alanlar, entelektüel söylemin ve sosyal etkileşimin gerçekleştiği kamusal toplanma alanlarıdır (Montgomery, 1997, s. 88). Kentsel mekan, insanların paylaştığı, işlevsel ve ritüel faaliyetler yürüttüğü ve siyaset, din, ticaret, spor vb. için bir zemin oluşturduğu kamusal bir alandır (Madanipour, 1996). Madanipour (1996) kamusal alanı şöyle tanımlar; “Kamusal kentsel alan, özel kişi veya kuruluşlar tarafından kontrol edilmeyen ve dolayısıyla kamuya açık olan alandır. Bu alan, sınıfları, etnik kökenleri, cinsiyetleri ve yaşları ne olursa olsun farklı insan gruplarının iç içe geçmesine izin verme olasılığı ile karakterize edilir” (s. 145).

Sennett'e göre kamusal alanlar bireylerin buluşabileceği yerlerdir. Bu sayede birey, içinde yaşadığı toplumun farkına varır. Özellikle farklı kültür ve sınıflardan insanlar arasındaki etkileşimler, toplumun birlikteliği için önemlidir. Grupların

birbirinden uzak ve birbirinden habersiz olduğu bir yaşam, çatışan toplulukların oluşmasına ve toplumun yabancılaşmasına ve parçalanmasına yol açar. Farklı sınıflardan ve kültürlerden insanlar birbirleriyle tanışmalı ve ortak kamusal alanı paylaşmalıdır, çünkü bu alanlar herkese ait olan ve herkesin eşit haklara sahip olduğu özgürlük alanlarıdır (Sennett, 1996).

Kentsel mekânlar, bireylerin kendilerini ifade edebildiği toplumsal yaşamda kilit unsurlardır. Bireylerin birbirleriyle iletişim kurmaları, paylaşımında bulunmaları ve tartışma eylemini gerçekleştirmeleri kamusal alanı sayılır ve bu eylemler, kentsel kamusal alanlarda gerçekleşir. Bu kentsel kamusal alanlar, değişen sosyo-ekonomik ve politik dinamikler nedeniyle zaman içinde fiziksel, işlevsel ve anlamsal olarak dönüşmektedir.

Kamusal alanlar “ortak bir tarihin, ortak bir kader duygusunun gururlu depoları” (Kostof, 1992, s. 187) olsa da, bir şehir duygusu yaratmayı teklif eder, kentsel yaşamın sosyal ve kolektif birlikteliğini ve kültürel arka planını uyandırmaya yardımcı olur ve zamanımıza özgü kamusal alanlar tamamen özelleştirilebilir.

Mekânın kolektif hafızası, toplumsal mekânın insani ve toplumsal üretiminin dinamik süreçlerinden, kolektif bilinçten, toplumsal iradeden ve eleştirel yorumdan çıkarımları içerir. Kolektif hafıza, tesadüf eseri kolektif çevresel deneyimler inşa etmiş belirli bir grup insanın ortak bir sosyo-mekânsal tarihidir. Bu paylaşılan etkinlikler, olaylar, insanların ortak bir arka plan duygusu oluşturmasını sağlar. İnsanlar, mekânsal çevre ve insan deneyimleri, insanların iletişim kurmasına ve etkileşime girmesine yardımcı olur. Ayrıca, deneyimler ve etkinlikler, insanların çevrelerinde bir anlam geliştirmelerine yardımcı olur. Yani çevre aidiyet, kimlik ve dolayısıyla bir topluluk duygusu geliştirir. Kolektif hafıza bu kavramlara dayanır.

Zaman geçmekte ve mekânsal ortamlar büyük ekonomik, teknolojik ve sosyal değişimlerle gelişmektedir. Bu amaçla kolektif bellekler, mekânsal kullanım ve deneyimlere göre dönüşmekte ve bu da mekânın anlamını değiştirebilmektedir.

Bu bağlamda, kentsel yaşamın değişen sosyo-mekânsal süreçlerini ortaya çıkarmak önem kazanmaktadır çünkü kolektif bellek, insanların hayatındaki yazılı olmayan dönüşümleri kayıt altına almakta, görünür değil, görünmeyen dönüşümleri bize anlatmaktadır. Bu bakış açısıyla, bu araştırmadaki teorik katkımız, mekânın üretimini mekan içinde gerçekleşen dinamik süreçlere referansla açıklama ihtiyacını vurgulamaktır. Bu dinamik süreçler, mekânsal çevrenin kullanıcılarının karşılaştığı ve planlama süreçleri tarafından belirlenmeyen canlı süreçlerdir.

KOLEKTİF BELLEĞİN DÖNÜŞÜMÜ

Kolektif Bellek

Fransız filozof Paul Ricoeur (2004) bellek kuramı adı altında belleği iki sınıfa ayırmıştır: ‘içsellik geleneği’ ve ‘dış bakış’. İçsellik geleneği bireysel hafızayı temsil ederken, belleğin öznel doğası kavramına radikal bir şekilde karşı çıkan, kolektif bir bilincin varlığını savunan ve belleğin kolektif yönünün önceliğini öne süren ise

dış bakış yaklaşımıdır (Ricoeur, 2004). İçsellik geleneği, belleğin öznel bir deneyim olduğunu ve anıların bireye ait olduğunu ilan eder. Buna göre bellek, bireyi diğerlerinden farklılaştırarak kimliğin inşasına yardımcı olur (Ricoeur, 2004). Erken dönem Hristiyan bir ilahiyatçı olan St. Augustine, “Hafıza özeldir, çünkü bir bireyin anıları başkalarınıninki değildir ve kişi hatırladığında; kişi her zaman kendini hatırlar” der. Bu da refleksivite kavramına yol açar (Ricoeur, 2004). Bu iddia, belleğin öznel bir deneyim olarak tanımlandığı ve yalnızca bireylere ait olabileceği ve onların kişisel yaşamını karakterize edebileceği birçok çağdaş bilişsel-psikolojik çalışmanın temelidir (Ricoeur, 2004). Buna karşılık kolektif bellek kavramını ilk kullanan düşünür Henri Bergson’a göre bireyin algılama eylemi onun içinde bulunduğu kültürel ve psikolojik etkiler altında oluşur. Bu yüzden bellek kolektiftir. (Çalak, 2012).

Frow (2007) kolektif hafızanın nasıl inşa edildiğini ortaya koymadığına inandığı için çoğu zaman bireysel hafıza teorilerini benimseyen ifadeye yönelik teorik yaklaşımlara meydan okur. Kolektif belleğe kavramsal yaklaşımlara bu anlamda önemli bir müdahale, Kansteiner’in ortak belleği oluşturan ve etkileşime giren üç tür tarihsel faktör tanımıdır. İlk olarak, “geçmişe dair tüm temsillerimizi çerçeveleyen entelektüel ve kültürel gelenekleri” belirtir (Kansteiner, 2002, s. 180). Kolektif belleğin bu bileşenini Burke’den (2004), sözlü geleneklerden, ‘anma gibi eylem ve ritüellerden’ ve bunların mekânından oluştuğu şeklinde açıklamak mümkündür. Bu bileşen, bu nedenle, şimdinin dış gerçekliğinin somutlaşmasında ve geçmişi yine bir dış gerçeklik olarak temsil etmesinde uzamsal bir karaktere sahiptir. İkinci olarak, Kansteiner (2002) “bu gelenekleri seçici olarak benimseyen ve manipüle eden hafıza yapıcılardan” (s. 180) bahseder. Hafıza yapıcılar, dış gerçekliği eylemleriyle, temsilleri ise akademik ve sanatsal çalışmalarıyla üreten kişiler olarak algılanabilir. Onlar, ‘anıları ve yazılı kayıtları’, ‘resimli veya fotoğrafik, durağan veya hareketli görüntüleri’ seçip sunanlardır. O halde bellek yapıcılar, zaman içinde aktarılacak gerçekliği uygulayan veya temsil eden kolektif belleğin araçlarıdır. Kansteiner’in (2002) önerdiği üçüncü bileşen, “bu tür yapay ürünleri kendi çıkarlarına göre kullanan, görmezden gelen veya dönüştüren bellek tüketicileri” (s. 180) tarafından oluşturulmaktadır. Bellek tüketicileri, geleneklerin ve temsillerin eklemlenmesinde gerekli sürekliliği sağlayan ve dolayısıyla kolektif belleğe zamansal boyut kazandıran kişilerdir. Kısaca söylemek gerekirse, şimdilik hafıza yapıcılar (kolektif bellek), uygulamalarını sürdüren geleneklerin ve temsillerin özneleridir. Bellek tüketicileri geleceğe aittir ve gelecek şimdi olduğunda, gelenekleri uygulayan ve gelecek için temsiller üreten bellek yapıcılar (kolektif bellek) haline gelirler. O halde, kolektif bellek ve bellek bileşenlerinin, birbirinden keskin bir şekilde ayrılmamış, iç içe geçmiş olarak ele alınması esastır.

Bireysel belleği de içeren kolektif bellek birbirine karıştırılmadan düşünülmelidir. Halbwachs (2018, s. 64), bu durumu bireysel belleğin bir yere ait olma durumu üzerinden açıklar. Bireysel bellek, bizim yaşadıklarımız, duygularımız, eylemlerimizi ya da bir şekilde bizimle etkileşime giren herhangi bir şeyin hatırlanmasını sağlayan bir araçtır. Halbwachs (2018), bireylerin belleklerinin toplumun içinde oluştuğunu, bireyin hatırladığını, kavradığını ve hatırladığı bilgi parçalarını nereye yerleştireceğini seçtiğini belirtir. “İnsanların belleklerini edindikleri yer normal olarak toplumun içidir. Yine toplumla beraber hatırlar, anlar ve hatırladıklarını nereye konumlayacaklarına karar verirler” (Halbwachs, 1992, s. 38). Böylece, bir ağa, bir kolektife ait olduğumuzu unutmadan, Benedict

Anderson’un ünlü ifadesinde de belirttiği “hayali topluluklar olarak tanımlanan topluluklar ve toplumlara dair hafızamız, bu aidiyetin kuşaklar arası bağlantısının sürekli olarak yeniden üretilmesini dahi sağlayan ve toplulukla olan ilişkimizdeki gri alanları aydınlatan kolektif bellektir”. Kolektif bellek geçmiş ile bugün arasında bir köprü görevi gören, geçmişi bugünde koruyup yaşatan, toplumda yaşanan sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel tüm olayların sonraki nesillere iletilmesini sağlayan bir bağdır. Burada geçmiş, sadece tek tek bireylerin değil, bireysel geçmişlerden daha fazla olan onların da toplamı olan tüm toplumun ait olduğu olaylar bütünü olarak düşünülmelidir. Toplum, kendisini oluşturan bireylerin hafızasını etkileyerek, bireyin yaşantısının kodlanmasında kullanılan semboller, anılar, hatıralar ve olayları toplumsal olarak inşa eder. Geçmişle iletişim kurmak hem bireyi hem de toplumu şekillendirir. Geçmiş korunmadığında veya geçmişle bireyin ve toplumun bağlantısı koptuğunda ya da yeniden üretildiğinde, o artık kolektif belleğe ait bir ürün olmaktan çıkar (Kır, 2016). Toplumsal bellek sadece geçmişe bağlı ya da geçmişle alakalı değildir aynı zamanda bugünümüzü ve geleceğimizi de inşa eder. Toplumsal bellek kuramcılarında Wertsch (2004) toplumsal hafızanın geçmiş, bugün ve gelecekle olan ilişkisini şu şekilde açıklar: “Toplumsal hafıza, bir geçmişi inşa ederken, geçmişteki verilere göre hem bugünü hem de yarını inşa etmektedir” (s. 56).

Bergson’un öğrencisi olan Maurice Halbwachs, belleğin toplumla birlikte ve onun içinde var olduğunu ve tek başına büyüyen bir bireyin belleğinin de olamayacağını *Hafızanın Toplumsal Çevreleri* adlı eserinde özellikle ifade eder. Mistzal’ın ifadesinde bu durumu destekler: “Hafıza sosyaldir çünkü bütün hafızalar başkaları ile paylaştığımız; dil semboller, olaylar birlikteliği ve sosyal ve kültürel bir bağlamla ilintilidir” (Mistzal 2003, s. 76). Halbwachs aynı zamanda hafızanın canlı ve statik bir yapıya sahip olduğunu ve toplumla devamlı iletişim halinde kalarak devamlılığını sürdürdüğünün altını çizer.

Bu süreklilik durakladığı zaman veya farklı bir gerçeklik söz konusu olup, daha önceki gerçeklik kaybolduğunda unutmaya ortaya çıkar. Bellek her zaman bireye aittir ve fakat toplumsal koşullarla şekillenir ve belirlenir. Hiçbir hafıza geçmişi olduğu gibi koruyamaz; aksine ondan geriye grubun her dönemde kendi bağlamına özgü olarak yeniden kurabildiği biçimi alır. İnsan sadece alışveriş içinde olduğu ve ortak hafızanın çerçevesi içine yerleştirebildiği şeyleri hatırlar. (Halbwachs 2018, s. 37)

Freud, unutmaya odağına alan bir yaklaşımla, bireyin bilinçaltını, onun geçmişinin saklandığı alan olarak tanımlar (Olick, 2014, s. 179). Diğer bir taraftan Halbwachs ise, kolektivitinin altını çizerek hatırlamayı bireyi içinde bulunduğu toplumun hatırlama çerçevesi dâhilinde ilişkilendirir. Halbwachs, depolanan bir geçmişten öte, bugünden veya şu andan hareketle inşa edilen bir bellek sürecini ifade eder. (Halbwachs, 2016, s. 17). Unutmaya eyleminin toplumla ilişkisine değinen Marc Auge ise *Unutma Biçimleri* adlı eserinde unutilan bilgileri, unutilan grubun kimliği ile ilişkilendirerek unutilan topluluğun kimliğine ait bilgiler içerdiğini ifade eder. Toplumsal hafızanın mekân ile ilişkisine odaklanan Nora, hafıza mekânlarını sadece hafızanın üretildiği alanlar olarak değil, aynı zamanda toplumsal alışkanlıkların tekrarına olanak sağlayan, hatırlamayı ve hafızadaki verileri çağırılmayı kolaylaştıran bir kavram olarak açıklar. Nora, hafızanın üretildiği yerler olan hafıza mekânları üzerinden, kent mekânlarındaki toplumsal hafızanın nasıl

bir yıkım veya yeniden inşaya maruz kaldığını tartışır. Bireysel hafızada birey, kendi zihninden ve yakın çevresinden başlayarak yaşadığı yerleri mikro ölçekten (evden şehre doğru) makro ölçeğe doğru genişleyen bir alanda gündelik yaşantısını hafızasına alarak, kentsel mekân içerisinde yorumlar ve zihninde oluşturduğu harita üzerinde konumlandırır. Birey, hafızasında artık var olmayan cadde ve sokakları, parkları ve yapıları zihin haritasından geri çağırıp, nostaljik hatıralar eşliğinde kenti istediği biçimde tekrar inşa eder. Burada her ne kadar bu veriler, bireysel hafızadan gelse de bireylerin kendi gündelik yaşantıları (olayları, ilişkileri vs.) üzerinden kurulduğundan diğer bireylerin hafızasında da kodlandığı görülür. Anlatılan hayat öyküleri bireysel olsa bile, ait olduğu toplumun kimliğini taşır. Bireyler, fiziksel çevreyi yeniden tanımlayarak toplumsal hafızanın sembolleriyle olan karşılıklı ilişkiyi tamamlayarak toplumsal hafızayı yeniden inşa eder. Nora (2006), “hafıza, doğası gereği değişik ve sınırsız, kolektif, çoğul ve bireyselleşmiştir” (s.19) diyerek toplumsal grupların inşa ettiği toplumsal hafızanın ve aidiyetin inşasının bireysel bir yaklaşım olduğunu vurgular. Burada bireyselleşme ile ifade edilen kavram, toplumun içindeki konumlanma olarak yorumlanmaktadır. Temizkan (2022) toplumsal hafızayı “ortak tutum, eylem ve düşünceye sahip olmayı sağlayan duygular, düşünceler ve normlar üzerinden elde edilen bilişsel evren” olarak tanımlamaktadır. Hızlı kentleşmenin ve modernleşmenin bir sonucu olarak şehrin fiziksel çehresinin nasıl değiştiğini gözlemleyen biri, artık olmayan yerleri anarken, diğer bir taraftan da bugünkü kentsel mekânların ve dolayısıyla toplumsal yapının nasıl değiştiğini içtenlikle eleştirir (Temizkan, 2022).

Kolektif Bellek ve Kamusal Mekân İlişkisi

Lefebvre (2014) mekânı sosyal, fiziksel ve zihinsel olmak üzere üçe ayırır. Mekânı üç farklı biçimde sınıflandırmakla beraber bu mekânların birbirlerini içerdiklerini ve birlikte var olduklarını vurgular. Gündelik yaşantının kapsadığı ve fiziksel olarak var olan ‘algılanan mekân’, üretim pratiklerini içerir. Sosyal mekân olarak ‘bilinen mekân’ ise kavramsallaştırılmış mekânı ifade eder. Zihinsel mekân kavramı, yaşanan mekân olarak nitelendirilen ‘temsili mekân’dır. Lefebvre (2014) burada ifade edilen temsili mekânın ise bireysel olup, mutlak gerçekliğe dayanmadığını belirtir. Norberg Schulz (1971), mekânı kullanıcıların fiziksel, sosyal ve psikolojik tüm ihtiyaçlarını karşılayan bir uzay parçası olarak tanımlar. İnsan-çevre etkileşiminde en önemli bağlardan biri olan mekân, kullanıcısının hem somut olarak algılayabildiği hem de soyut olarak hayal edebildiği bir yapı bütünüdür (Geldi, 2020). Mekâna atfedilen normlar ve anlamlar bütünü, bireyin zihnindeki tüm yaşam kurgusuyla somutluk kazanırken, yaşanmışlıklar sonucunda elde edilen deneyimlerle de soyutluk kazanır (Geldi, 2020). Dolayısıyla, fiziksel çevre, kendisi ile özdeşleşen değerler ile birlikte toplumun kültürel yapısını, gelenek ve göreneklerini, değer yargılarını etkileyen birçok anlamı da içinde barındırır.

Kentteki dolu-boş ilişkisi ile meydana gelen alanlar olan kentsel mekânlar ise Krier (1979) tarafından sınırları olan ve geometrik olarak ifade edilebilen alanlar olarak tanımlanmıştır. Krier (1979) kentsel mekânları, estetik açıdan değerlendirmeden, geometrik yönden okunabilen tüm dış mekânları kentsel mekan olarak nitelendirir. Toplumun her kesimine açık ve erişimi kolay olan alanlar olarak nitelendirilen kentsel mekân olarak kamusal alanlar, ev dışındaki tüm alanları kapsayan ekonomik açıdan ortaklaşa ekonominin merkez ögesi olan, toplumsal anlamda ortak bir dünyanın buluşma noktası olarak demokrasinin

meşrulaştığı alan olarak tanımlanır (Gökgür, 2008). Gehl (1987) kamusal alanın üç temel işlevini şu şekilde açıklar: Kullanıcılar arasındaki iletişim, ekonomik anlamda hareket ve bağlantı noktalarındaki eylemler. Arendt'e göre ise kamusal alan bir görünme ve var olma alanıdır. Senett (1996) ise kamusal alan tanımını toplumun iletişim halinde olduğu kentteki belirli noktalar şeklinde yapar. Kamusal alanların kenti var eden, kentin ruhunu yansıtan ve kentin nefes aldığı alanlar olarak sokaklar ve meydanlar gibi algılanabilir fiziksel kent parçaları olduğunun altını çizer (Senett, 1996). Kent dokusunu fiziksel, sosyal, sembolik ve ekonomik açıdan besleyen kamusal alanlar gerekli tüm araçları içinde barındırır. Kamusal alan konusunda önemli çalışmaları bulunan sosyal bilimci Habermas'ın (1997) tanımına göre ise kamusal alan “Modern toplum kuramlarında, toplumun ortak yararını belirlemeye ve gerçekleştirmeye yönelik düşünce, söylem ve eylemlerin üretildiği ve geliştirildiği ortak toplumsal etkinlik alanına işaret etmek için kullanılan kavramdır” (aktaran Günen, 2019). Madanipour (1996) ise kamusal alanı mekâna ve aktivite (eylem) çeşitliliğine erişilebilirlik olarak açık erişime sahip sosyal etkileşimler üzerinden açıklar. Başka bir deyişle, kamusal alan toplumdaki tüm bireylerin kendisine ve içerdiği eylemlere erişim sağlayan, kamusal aracı tarafından denetlenen ve kamu yararının ön planda olduğu bir alan olarak tanımlanabilir (Madanipour, 1996). Madanipour (1996) kamusal alanın bireyler arasındaki etkileşimin en yoğun olduğu alanlar olduğu için bir kentin en önemli parçası olduğunu vurgular. Böylece kamusal alan olarak parklar, sokaklar, meydanlar ile halkın kullanımına açık veya özel, iç veya dış mekânlar örnek gösterilmektedir. Carmona vd. (2003) ise kamusal alanları halk tarafından inşa edilmiş olan, eylem ve aktivite çeşitliliğini anlamlandırdığı, ulaşılabilir ve erişilebilir ortamlar olarak ele alır.

Harvey'e (2008, s. 194) göre, şehir bir endişe ve anonimlik kaynağı olarak algılanmaktadır. Genellikle alt sosyal sınıflarla ya da göçmenler, LGBTQ+ bireyler, akıl hastaları ya da farklı ırklardan insanlar gibi kültürel olarak farklı olanlarla ilişkilendirilen yabancı bireylerin bulunduğu bir ortamı temsil eder. Sennett bu karşılaşmaları, şehrin hem bireyleri birbirinden koruduğu hem de sosyal etkileşim ve bağlantılar için fırsatlar sağladığı ikili bir yapı olarak görmektedir (Sennett, 2013 aktaran Ömer Temizkan, 2022). Sonuç olarak, kolektif topluluk yapılarına yol açan bir mekân olarak şehir, parçalı toplumsal hafıza ile karakterize edilirken aynı zamanda önemli bir değere de sahiptir. Örneğin, belirli yerlerdeki çocukluk deneyimlerimiz birçok anımızın temelini oluşturur. Zevk ve nostalji uyandıran görüntüler, sesler, hareketler ve kokuları kapsayan bu kişisel anılar, topluluğumuz içinde kolektif bir hafızaya dönüşebilir ve yaşamın politik bir eleştirisini mümkün kılabilir. Bu anlamda anılar, kişisel ve toplumsal hatıralar arasındaki boşluğu dolduran bir holograma benzeyen kelimeler aracılığıyla yeniden inşa edilebilir ve aktarılabilir (Temizkan, 2022). Bireylerin zihinsel haritalarında yer alan bu somut bilgi parçaları, psiko-sosyal koşullardan etkilenmekte ve kolektif hafızanın oluşumuna katkıda bulunarak hem bireyler hem de şehirler için mekânın anlamını şekillendirmektedir. Bireyler ve çevreleri arasındaki karşılıklı etkileşim sayesinde bu mekânlar inşa edilir ve anlamlandırılır, nihayetinde de çevresel imgelere dönüşür. Lynch'e (2010, s. 8) göre bir çevresel imge üç temel unsurdan oluşur: kimlik, yapı ve anlam. Mekânın yaratılmasında hem fiziksel mekânın nesnel geometrik yönleri hem de algılanan mekânın imgesel özellikleri önemli rol oynar (Eyce, 2011). Başka bir deyişle bir yer, insanlar tarafından adlandırılmadan ve tanımlanmadan var olamaz (Gierny, 2000). Sonuç olarak, mekân sadece fiziksel özelliklerle değil, aynı zamanda

yorumlama, duygular, algılar, hikâye anlatımı ve yaşanmış deneyimlerle de şekillenir. Bahçeler, binalar, limanlar, sokaklar, kişisel eşyalar ve kıyafetler de dâhil olmak üzere fiziksel çevre, grup ve yer kimliğinin inşasında etkili olmakta ve belirleyici bir rol oynamaktadır. Ayrıca bireylerin, kendilerini çevreleyen kültürü tanımasına ve kabul etmesine de katkıda bulunur (Geldi, 2020). Bu durumda mekânın anlam ve organizasyonunun sosyal çevre, dönüşüm ve deneyimlerin ürünü olarak ortaya çıktığı ve nihayetinde sosyal mekânsallaşma ile sonuçlandığı vurgulanmaktadır (Soja, 1989).

Lefebvre (2014, s. 402) toplumsal ilişkilerin mekânsal olduğunun, somut-soyut ilişkisinin ancak bir mekân içerisinde ve mekân aracılığıyla var olduğunun altını çizer. Bir başka deyişle, bireylerin gündelik yaşam pratikleri mekân aracılığıyla şekillenmekte, toplumsal ilişkilerin kurulduğu fiziksel çevre, bireysel ve toplumsal hafızanın üretilmesinde ‘yer’ (*lokus*) görevi görmektedir. Bellek, aynı zamanda mekânın da kendi belleğini üretmesine neden olmaktadır (Özaloğlu, 2017, s. 13).

Kentsel literatürde ‘kolektif hafıza’ kavramını ilk kullanan kişi Aldo Rossi’dir. Rossi, kenti meydana getiren her bir bileşenin, elemanın veya ögenin bireyler arasındaki toplumsal ilişkiyi mekânsal olarak görünür kıldığını savunur. Ona göre bellek, mekân ile okunmaktadır. Aynı zamanda bu kent mekânları belleği, toplumsal ve fiziksel ilişkilerle yeniden üretmektedir. Kısaca mekân ve bellek sürekli iletişim içinde olup, birbirini kapsayan bir döngü içerisinde (Rossi, 1984). Kent, kendini oluşturan bireylerin kolektif belleğinden oluşmaktadır. Rossi’ye (1984) göre kent, kolektif belleğin mekânsal karşılığıdır. Kent tüm fiziksel bileşenleri ve toplumla arasındaki ilişki sayesinde fiziksel ve sosyal bir bağlantı oluşturur. Kentsel yapılar, kentin belleğinin bir parçasını oluşturur ve bu süreç kentin tarihi boyunca devam edecek kentin sürdürülebilirliğine yardımcı olur. Mekân, kentin mimarisi, sürekliliği ve tarihinin yanı sıra kentsel yapıları da anlamamıza yardımcı olur. Bu şekilde hafıza, metropolün karmaşık genel düzenini kavramak için bir araca dönüşür (Rossi, 1984).

Kentsel belleğin bileşenleri sadece bireylerin ilişkilerinden oluşan toplumsal etkileşim değildir; aynı zamanda mekânlar da bireylerin hatırlama eylemine yardımcı olmaktadır. Sosyal ilişkiler, mekânların oluşmasına ve değişmesine imkân sağlarken, mekânlar da bireysel algıyı etkileyerek toplumun belleğini güçlendirmektedir. Halbwachs (2018, s. 14) her türlü belleğin mekân ile var olduğunu belirtir. Bizi çevreleyen bu fiziksel ortam korunmazsa, izlenimlerimizin anlamsızlaşacağını ve hafızamızda hiçbir şeyin kalmayacağını iddia eder. Geçmişini hatırlamayacağımızı vurgular. Anıların anımsanabilmesinin koşullarından birinin mekân olduğunun altını çizer: “- içinde bulunduğumuz sık sık geçtiğimiz, daima erişimimizin olduğu ve hayal gücümüz ya da düşüncemizin her an yeniden oluşturabildiği- bizim mekânımızdır, düşüncemiz onda sabitlenmelidir” (Halbwachs, 2018, s. 14).

Harvey, içinde bulunduğumuz modern dünyada bireyi, her şeyden usanmış ruh haline sahip, duygusal uyarımları olmayan, kör uzmanlaşmaya sahip bir kişilik olarak tanımlar. Böylece geçmişini anlayabilmek onun imgelerine dönebilmek için yadigâr nesnelere, müzeler ve harabelerin önemini arttırdığını belirtir (Halbwachs, 2018, s. 14). Nesnelere hem zamanı hem de insan ömrünü aşar, böylece yaşlandıkça değer kazanır, hikâyelerini derinleştirir ve eşlik ettikleri insanlar kadar zengin anlatılar edinirler. Bu çeşitlilik nedeniyledir ki, hafıza mekânları tüm toplumlar için farklı semboller ve anlamlar taşır.

Nora (2017) hafızanın ilgi çekici doğasını, onun yokluğuna bağlamaktadır. Ona göre süreklilik duygusunun kökeni fiziksel mekânlarda yatmaktadır. Ancak modernleşmenin etkisiyle bu mekânlar hızlı ve sürekli bir değişim sürecine girmiştir. Batuman'ın da belirttiği gibi, yeni yaşamın bu akışkanlığı fiziksel mekânlardan kopmayı gerektirir, ancak aynı zamanda hâlâ bir yer duygusuna ihtiyaç duyan bireyler için Nora, bellek mekânlarını hayatımızda bir gereklilik olarak ortaya koyar (Ömer Temizkan, 2022). Nora'ya göre hafıza mekânlarının varlığı, doğaları gereği hafızayla iç içe olmamalarından kaynaklanmaktadır. Nora'nın mekân kavramı sınırsız, somut ve soyut unsurlardan oluşan geniş bir yelpazeyi kapsar. Hafıza mekânları yer, nesne ya da olay biçiminde olabilir. Arşivler, müzeler, mezarlıklar, bayramlar, yıldönümleri, anlaşımlar, kutsal mekânlar, anıtlar veya kayıtlar... Bunların hepsi yaşayan bir hafızanın olmadığı hafıza mekânları olarak hizmet eder (Nora, 2006, s. 23).

Rossi (1984) kentlerin yapıları aracılığıyla hatırlandığını ve bu nedenle eski binaların korunmasının insan zihnindeki anıları korumaya benzediğini savunur. Kentsel değişim süreci tarihin alanına girer, ancak olayların düzenlenmesi bir kentin hafızasını oluşturur ki bu da bir kenti anlamak için tercih edilmesi gereken psikolojik bir bağlamdır. Eğer bir tehdit bu yapıyı ortadan kaldırırsa, binaları ortadan kaldırırsa, kent tipolojisini (hafıza biçimlerini) kaybeder ve artık sakinleri için bir rehber veya sembol olarak hizmet edemez (Crimson, 2005).

Kamusal Mekânda Kolektif Belleğin Dönüşümü

Tüm gündelik ilişkiler bir mekân içinde gerçekleşir. Öte yandan, sosyal gruplar kendi kültürel imgelerini inşa etmek için binalara ve mekânlara ihtiyaç duyarlar. Hatırlama, belirli imgeleri hafızamızın tanımlı mekânlarına yerleştirerek geçmişi yeniden inşa etme sürecidir (Karakoyunlu, 2022). Anılar, hatırlanmak ve sabitlenmek için mekânsal çerçevelere ihtiyaç duyar. Halbwachs'a göre hafızanın mekâna ihtiyacı vardır ve mekânsallaşma eğilimindedir (Assman, 2015, s. 47). Mekânın hatırlamadaki belirleyici rolü tartışılmazdır (Karakoyunlu, 2022). "Mekân, benliğe ait olan şeylerin dünyasını, onun 'maddi çevresini', taşıyıcı ve destekleyici olarak ona ait olan şeyler de dâhil olmak üzere kapsar" (Assmann, 2015, s. 47). Mekândan nesnelere, duygulardan düşüncelere kadar uzanan bu şeyler süreklilik duygumuza katkıda bulunur. Bunların düzenlenmesi sosyal olarak belirlenir ve bunlara atfedilen statü ve sembolik anlamlar sosyal gerçekliklerdir. Daha önce de belirtildiği gibi, hafızanın mekâna ihtiyacı vardır, çünkü "gruplar ve mekânlar sembolik bir ortak yaşam kurar; grup mekânından ayrılabilirse bile kutsal mekânlarını sembolik olarak yeniden üreterek bu birliği sürdürür" (Assmann, 2015, s. 47). Başka bir deyişle, toplumsal hafıza mekânsaldır (Karakoyunlu, 2022). Ancak modern çağda mekân köklü bir dönüşüm geçirmiştir. Mekân ve zaman arasındaki ilişki artık daha tartışmalıdır. Bu bağlamda, özellikle modern çağda ve kapitalist unsurların etkisi altında, zaman ve mekân arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanması gerekmektedir. Aydınlanma'nın homojen zaman anlayışının sorgulanması ve hız, ulaşım ve iletişim araçlarını beraberinde getiren kapitalizmin etkisi mekân ve zamanı kuşatmıştır (Karakoyunlu, 2022).

Birçok disiplinde farklı açılardan ele alınan bellek kavramı, öncelikle mekânla ilişkilendirildiğinde anlam kazanır. Bu anlamda bir mekânda geçmişin izleri, kullanıcılarının zihinsel haritasında toplumsal, bireysel, kültürel, tarihsel, politik ve mimari değerlerle bütünleşerek o mekânın belleğini şekillendirir. Bir mekânın

varlığı, yaşanan (hissedilen, algılanan, gözlemlenen) olayların sonucunda bellekte bıraktığı izler, semboller ve göstergelerin yanı sıra sosyal grupların iletişimi ve etkileşimi ile sürdürülür. Kolektif hatırlamanın en önemli kanıtı olan bu sosyal ve kolektif temsiller hafızayı şekillendirir ve onu sembollerle besleyerek ‘aidiyet’ ve ‘ortak kimlik’ duygusunu ortaya çıkarır (Geldi, 2020). Aidiyet duygusunun oluşması, toplumun kendi tarihini unutmama eğilimini kolaylaştırır ve böylece kuşaklar arası aktarımı güçlendirir. Hatırlama sürecinde birincil işlev kültürel bellekte yatar. Kültürel bellekte geçmiş, semboller aracılığıyla hatırlanır. Semboller geçmiş, bugün ve gelecekle ilişkili bir rol oynar. Kültür ve değerler tarihsel koşullarda ortaya çıkmış olsa da, kültürü somutlaştıranlar şimdiki zamanda yer alırlar. Semboller geçmiş ile gelecek arasında günümüze dayalı bir köprü görevi görür. Bireyler tarihsel sembollerini onlara yükledikleri anlamlar aracılığıyla aktarır ve hatırlarlar. Geçmiş olduğu gibi kabul etmek yerine, her hatırlama eylemi geçmişten yeniden okumayı, yorumlamayı, anlamayı ve adlandırmayı içerir. Sonuç olarak, sembolere yüklenen anlamlar ve bu sembolere dayalı tarih algısı zaman içinde değişime uğrar (Groh, 2016, s. 183-195).

Aidiyet, bütüncül bir bağlamda, kimliğin, kültürün, yaşanmış deneyimlerin vb. korunmasını kapsar ve böylece toplumdaki aktörler için anlamsal ifadesini bulur. Benzer şekilde, belirli bir yer veya mekânla ilişkilendirilen tarihsel bir sürekliliğe sahip olan kolektif hafıza, paylaşılan bir geçmişin temelini oluşturan semboller aracılığıyla somutluk kazanır. Hafıza mekânları, kolektif hafıza ile mekân arasındaki ilişkiyi güçlendiren ve anlamlandıran göstergeler, temsiller ve semboller gibi somut izlerden oluşur. Ortak bir geçmişe referans veren bu somut izler, mekânı kullanan birey ya da grupların zihninde tarihsel, toplumsal, bireysel ve kültürel değerlerle bütünleşerek mekânsal belleği oluşturur (Geldi, 2020).

Mekânsal biliş, bir bireyin bir yeri hatırlamasına dayanır ve bu hatırlama, o ortamdaki kısa veya uzun vadeli deneyimleriyle şekillenir. Duyusal bilginin yorumlanması ve zihinde kavranması sürecini içerir. Özünde mekânsal hafıza, bireyin mekânla ilişkili duyusal, algısal ve anlamsal deneyimlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Mekânsal algının yalnızca çevrenin fiziksel özelliklerinden değil, aynı zamanda mekânın algılandığı ve değerlendirildiği bağlamdan da etkilendiğini belirtmek önemlidir. Mekânsal algı yoluyla bir mekân hakkında oluşan ilk izlenim, bireyin etkileşimlerinden, geçmiş deneyimlerinden, günlük yaşamından ve mekânın kendine has özelliklerinden etkilenir. Sonuç olarak, bu deneyimler mekânın yaratılmasına ve yaratılan mekân içinde kolektif hafızanın somutlaşmasına katkıda bulunur.

Toplumsal hafıza, hızla değişen koşullarla başa çıkmaya çalışan toplumlar için onarıcı bir güç işlevi görürken, teknolojik ilerlemeler nedeniyle egemen tarih algısının daha az yaygın olduğu çağdaş dönemde de bir değişim geçirmiştir. Toplumsal hafıza, değişime karşı doğasında var olan direncin aksine, hızlı bilgi alışverişi süreçlerinden hem etkilenen hem de bu süreçleri etkileyen akışkan bir nitelik kazanmıştır. Batuman'a (2017) göre bu akışkanlık, bir yerinden edilme hissiyle sonuçlanmaktadır. Batuman, sabit kimliklerin yerini bireysellik, anonimlik ve köksüzlüğün aldığını öne sürerken, modern dünyanın, modernlikle ilişkilendirilen tekdüzelik ve istikrardan uzaklaşarak akışkan bir duruma geçtiğini ifade etmektedir. Teknolojik ilerleme bu dönüşümde önemli bir rol oynamış ve bireyleri mekânsız bir varoluşa doğru itmiştir. Batuman (2017) örnek olarak

modernitede zaman ve mekânın ayırt edilemez hale geldiğini ve tekil bir kavramda birleştiğini ileri sürmektedir (Batuman, 2017). Bu açıdan kolektif hafızanın mekân temelli çalışmaları, mimarlık, planlama ve kentsel tasarım gibi disiplinler için önemli ve değerli katkılar sunmaktadır. Mekan algısının kullanıcı deneyimi üzerinden toplumsal hafızanın değişimini ve dönüşümünü tartıştığı birçok çalışma mevcuttur (Özdemir, 2023; Uludağ ve Aycı, 2016; Kır, 2016; Günen, 2019; Altınay, 2020)

Sonuç olarak kolektif bellek ve kentsel kamusal alan, kullanıcılar ve çevre arasındaki temsiller, birleşimler ve değiş tokuşlardır. Köklerini gündelik hayatın kolektif deneyiminde bulan kolektif unsurlar, bu kaostan deneyimlerini düzenler (Boyer, 1994, s. 76). Kentsel kamusal alanın sosyal ve kültürel yönlerinin ortadan kalkması, o mekâna ait kolektif hafızanın da yok edilmesidir. Bu bağlamda, çalışma, fiziksel çevrenin dönüşümlerini ve bu değişimlerin kullanıcıların yaşam yapısını nasıl etkilediğini insan deneyimi yönünden, algısal, duygusal ve davranışsal olarak ve başkalarıyla ve fiziksel çevreyle olan iletişimlerini açısından araştırmaktadır. Ardından bu değişimlerin insanların hatıralarını, kolektif hafızasını ve o özel ortam için yıllar içinde inşa ettikleri anlamı nasıl etkilediği sorusunu tartışmaktadır.

ARAŞTIRMA

Yöntem

Bertram'a (2012) göre kolektif hafızanın ortaya çıkışını ve evrimini anlamak, hafızanın kendi tezahürlerini incelemeyi gerektirir. Özünde, bireyler karşılaştıkları anılar aracılığıyla kişisel ve toplumsal geçmişleriyle bağlantı kurarlar. Bu etkileşim sayesinde, paylaşılan sembol ve imgelerin yaratılmasına aktif olarak katılarak varlıklarını geleceğe taşımalarını sağlarlar. Mekân, bu kodların ve imgelerin aktarılmasında çok önemli bir rol üstlenir; çünkü bunlar anılara ve hatıralara gömülü hale gelir. Mekânlar ve konumlar, içlerinde gelişen anları ve anıları barındırır. Gündelik hayat belirli mekânlarda ortaya çıkar ve bu mekânlarda yaşanan deneyimler, eylemler ve olaylar bireysel ve kolektif hafızayla iç içe geçer. Bu anlar ve anılar sadece geçmişi şekillendirmekle kalmaz, aynı zamanda bugünü ve gelecekteki yörüngeleri de etkiler (Altınay, 2020).

Bertram (2012) belleğin mekânsal yönünü 'ev' kavramı üzerinden incelemiş ve "belleğin kültürel kimlik ve duygu yüklü değerlerle yakından bağlantılı olduğunu ve evin bu bağlamda önemli bir mekân işlevi gördüğünü" (s. 307) belirtmiştir. Anılarda 'ev', mekânsal hatırlamanın en küçük ve en öznel bileşeni olarak görülebilir ve bireyin kişisel deneyimlerini temsil eder. Bireysel perspektiften kolektif perspektife doğru genişleyen geniş bellek alanındaki diğer mekânsal unsurlar arasında sokaklar, mahalleler, şehirler ve ülkeler yer almaktadır. Benzer şekilde Çetken de nesnelere şehre uzanan ve çeşitli mekânsal boyutları kapsayan anıları araştırmıştır.

... Kent kişinin zamansallığını kaydedebildiği dışardaki dünya olarak 'anısı olan eşyalar'dan daha fazlasını sunar. Eşyalar anıları, o anıların geçtiği zamanda dondurarak beklerken, kent halkının eski ve yeni anılarının çakıştığı canlı bir organizma olarak kişiye zamansal yolculuğunda eşlik eder. Bu sebeple kente bakmak aynı zamanda

kişinin kendine bakmasını getirir. Kişi kendi hikayesini parça parça kentle tamamlar. Kent ve kentlinin hafızasını kurar. (Çetken, 2017, s. 92-93 aktaran Altınay, 2020)

Metodolojik bağlamda bu araştırma, değişen sosyo-mekânsal süreçleri ortaya çıkarmada kolektif bellek çalışmalarının rolünü vurgulamaktadır. Kentlinin boş zamanlarını değerlendirdiği, bir dönem sosyal hayatın önemli bir simgesi olan Mersin Lunapark'ının kentlinin kolektif belleğindeki yeri araştırılmaktadır. Bu çalışma, Mersin Lunapark'ını toplum için sosyal bir kentsel mekân olarak değerlendirir, toplumsal hafızadaki değişiklikleri bu kamusal mekân aracılığıyla da çizer.

Cumhuriyetin ilanının ilk yılları ile birlikte modern hayatı toplumla özdeşleştirmeye çalışan Cumhuriyet ideolojisi, bunu başarabilmek için kentlinin gündelik hayatına müdahalelerde bulunur. Ülkenin birçok kentinde bu anlamda mekânsal değişiklikler yapılır. Cumhuriyet ideolojisinin temsil mekânlarından biri olan Ankara'da inşa edilen Gençlik Parkı gibi Mersin'de de Atatürk Parkı, kentliye modern hayatı aşılama için yapılan mekânsal müdahalelerden biridir (Şekil 1). Lunapark ilk yıllarda Atatürk Parkı içinde konumlanmıştır (Şekil 2-3). 2000'li yıllara gelindiğinde ise modern hayatın eğlence anlayışı değişmiştir. Lunapark daha sonra geçici bir konuma gelerek Cumhuriyet Meydanı içerisinde sadece festivallerde açılmış daha sonra ise sahile taşınmıştır (Şekil 4). Bugün ise Lunapark yoktur.

Şekil 1. Mersin Atatürk Parkı ve Lunapark'ın konumu

Not. GoogleEarth uydu görüntüsü

SKETCH

Year | Yıl 2023
Volume | Cilt 05
Number | Sayı 01

“Mekan ve Bellek İlişkisinde Kolektif Belleğin İnşası ve Dönüşümü: Mersin Lunapark Örneği”

E. E. Özdemir, F. P. Cengizoğlu

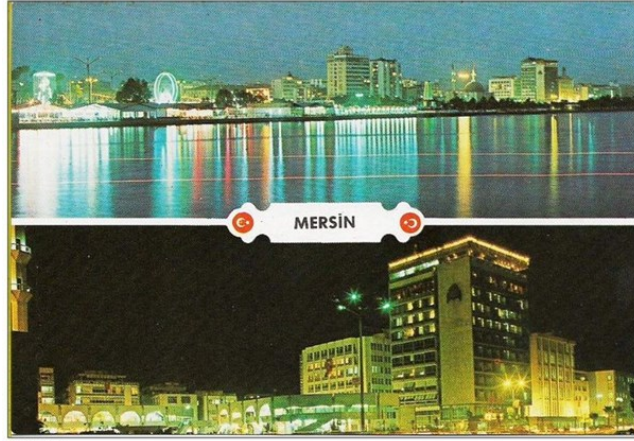
Şekil 2. Merin Lunaparkı açılışı

Not. Yeni Mersin Gazetesi.
Ankara Milli Kütüphane arşivinden yazarlar tarafından fotoğraflanarak alınmıştır. Fotoğraflar yazarlara aittir.

Bu çalışma ile kent içinde Cumhuriyet ideolojisinin temsil mekânlarından biri olan Mersin Lunapark'ı toplumsal olarak paylaşılan anlamlar üzerinden tartışılmaktadır. Özünde anılar, bireyselden toplumsala, geçmişten geleceğe, mikrodan makroya kadar çeşitli ölçeklerde mekânların korunması ve sürdürülmesinde hayati bir rol oynayan yönlendirici bir bilişsel çerçeve işlevi görür. Farklı dönemlere ve onların belirleyici özelliklerine tanıklık eder ve bunları kapsar, anıları şekillendirir ve aşındırır, aidiyet duygusunu ve paylaşılan deneyimleri yakalar, kimlikleri inşa eder ve tüm bu boyutları birbirine bağlayan önemli köprüler ve köşe taşları olarak hizmet ederler. Bugün yok olan Mersin Lunapark'ı bireylerin anıları üzerinden okunmaktadır.

Çalışmanın amacı, kullanıcıların ihtiyaçları (yer duygusu, aidiyet duygusu), insan deneyimi (algı, biliş, duygusal ve davranışsal tepkiler) ve iletişim (sosyal ve toplumsal iletişim) açısından kolektif hafızanın dönüşümünü analiz etmektir.

Şekil 3. Atatürk Parkı'ndaki Mersin Eğlence Parkı, 1980ler

Not. Ataman, n.d.

Şekil 4. Mersin Lunapark Eğlence Alanı, 2017

Not. Yazarların kişisel arşivi

Bu araştırma, derinlemesine görüşmede açık uçlu sorulara dayalı hermeneutik bir çalışmadır. Soruların temel amacı, bir mekâna anlam veren yaşam süreçlerini veya yaşam dinamiklerini elde etmektir.

Katılımcılar

Mersin Lunaparkı'nın 18 kullanıcısı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma grubu altmış yaş üstü 2 kişi, elli yaş üstü 6 kişi ve yirmi beş ile kırk yaş arası 7 kişi ve on yedi yaşında 3 kişiden oluşmaktadır. Bu farklı yaş grupları, farklı zaman dizilerini tanımlamaya yardımcı olabilir. Farklı zaman dizileri arasındaki karşılaştırma, bu kullanıcıların kolektif hafızasındaki dönüşümleri göstermektedir.

Veri Analizi

Mersin Lunaparkı'nın farklı zaman sekansları için karşılaştırmaları ve değerlendirmeleri, mekânın, deneyimin ve anlamların kentsel mekân üzerindeki dönüşümünü göstermektedir ve bu da kolektif hafızanın dönüşümünü temsil etmektedir. Araştırma, içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Mersin Lunaparkı, yapıldığı dönemde Mersin'de sosyal yaşamın bir simgesi haline gelmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra toplumsal modern hayat, Cumhuriyet İdeolojisi ve halk fikirlerinin bir bileşimi olarak şekillenmiştir. Ankara'da Gençlik Parkı (Uludağ ve Aycı, 2016) bu yaklaşımın en önemli simgesidir. Mersin'de ise Lunapark, Cumhuriyet Dönemi'nin tarihsel gelişiminin bir kanıtıdır. Mersin'in kentleşme sürecindeki dönüşümü ve değişimi kentin sosyal yaşamından izlenebilmektedir.

Lunapark'ın gündelik hayattaki yerini anlamak, kullanıcının zihninde oluşan kentsel öge olarak Lunapark'ın bellek ile olan ilişkisini değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu bellek okumasını gerçekleştirebilmek için kullanıcılarla yapılan sözlü görüşmelerden yola çıkılarak, değişim-dönüşüm izlerinin belirlenmesi sağlanmıştır. Katılımcılara, Mersin Lunaparkı'nın sosyal hayatlarındaki önemini sorulması bu kamusal mekânın, algılanan ve deneyimlenen önemi açısından dönüşümünü göstermesi açısından önemlidir.

17 yaşındaki katılımcılar, Lunaparkı güvensiz bulduklarını belirtmiştir. Kamusal alanın güvenliği ve herkes için erişilebilirliği toplumsal etkileşim ve kolektif bellek açısından önemlidir. Çocukken Lunapark'a gitmediklerini, ailelerinin buna izin vermediğini, zamanlarının çoğunu eğlenmek için ya Mersin Marina Alışveriş Merkezi'nde ya da Forum Alışveriş Merkezi'nde geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Ancak 50 ve 60 yaş üstü katılımcılar Lunapark'ın çocukken sosyal hayatlarında çok önemli olduğunu söylemiştir. Bu alanı, portakal ve gül kokusuyla hatırladıklarını ifade etmişler, hatta katılımcının bir tanesi ilk aşkı ile burada tanıştığını belirtmiştir. Katılımcılardan biri Lunapark'ın önemini şu şekilde ifade etmektedir:

Lunaparka gitmek tek eğlencemiz. Her zaman arkadaşlarım ve ailemle giderim. Güvenlik sorunu yoktu. Herkes birbirine saygılıydı. (M. Aydın, kişisel görüşme, 07 Nisan 2017)

Kullanıcıların özellikle belirttiği gibi, güvenlik sorunu nedeniyle 1990'ların son döneminden itibaren Lunapark'ın önemini yitirdiği ortaya çıkmaktadır. 1990'ların son döneminden itibaren Lunapark önemi yitirmeye başlamıştır. Katılımcılar, bu yok olmanın sorumlusu olarak göçmenleri, kente göç edenleri göstermiştir. Kentsel alanın güvenliği önem kazanmakta ve güvenlik en büyük problem olmaktadır. Katılımcılar Lunapark'ı fiziksel olarak şu şekilde tanımlamaktadır:

Atatürk Parkı'nda bayramlarda Lunapark kurulurdu. Ve parkın çevresinde restoranlar, ayakkabıcılar ve çarşılar vardı. Şimdilerde bu etkinlikler için Forum Alışveriş Merkezi'ni kullanıyoruz. (Z. Atılmış, kişisel görüşme, 12 Nisan 2017)

50 yaş üstü katılımcılar bu mekânlarda buluşmuş; yaşam buranın içinde ve çevresinde şekillenmiştir. Yani onların sosyalleşme alanı olduğunu, kentsel yaşamın bu alan çevresinde var olduğunu belirtmişlerdir. Burası sadece eğlence yeri değil, iletişim yeri olduğu için de önemliydi. Bir katılımcı bunu şu sözlerle vurgulamıştır:

...arkadaşlarınız ve ailenizle eğlendiğiniz yerdi. Ama bununda ötesinde arkadaşlarımızla, komşularımızla orada buluştuk. Tanıdığım ve tanımadığım insanlarla beraber orada olmayı seviyordum ama burası benim hayatım için çok anlam ifade ediyordu. Örneğin, hala görüştüğüm birçok insanla burada tanıştım. Burası insanların yemek yediği, sohbet ettiği, içtiği ve eğlendiği yerdi. Gece 11'e kadar açıldı. O zamana kadar oradaydık çünkü güvenlik sorunu yoktu. (S. Aksoy, kişisel görüşme, 07 Nisan 2017)

Ne yazık ki Lunapark'ın karakteri 1980'lerden sonra, özellikle kente ülkenin doğusundan gelen yoğun göç nedeniyle değişmeye başlamıştır. İnsanlar şehrin havasını, yemeklerini, ucuzluğunu ve denizini sevdiği için göç yoluyla nüfus her geçen yıl daha da artmıştır. İnsanlar şehrin havasını, yemeklerini, ucuzluğunu ve denizini sevdiği için göç yoluyla nüfus her geçen yıl daha da artmıştır' Cümlesinin silinmesini ve onun yerine '1980'lerden sonra sanayi ve ticaretin gelişmesiyle (Sandal ve Adıgüzel, 2021) kent yoğun bir göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır. 1960 yılında Mersin limanının faaliyete geçmesi, Çimsa, Soda Sanayii, Ataş Rafinerisi, Plassa Plastik Sanayi ve Anadolu Cam Sanayii gibi büyük sanayi kuruluşlarının artması bu göç dalgasını tetiklemiştir (Sandal ve Adıgüzel, 2021). Ancak şehir sakinleri, güvenlik sorunlarının başlaması nedeniyle göç konusunda tedirgin olmuşlardır. Mersin'in sosyal yaşamının mekânı olan Lunapark, işlevini yitirmiş ve güvensiz bir mekâna dönüşmüştür.

Katılımcıların belirttiği gibi ekonomik, sosyal ve politik değişimler insanların eğlence kavramını da değiştirmiştir. Diğer yandan son yıllardaki ekonomik, sosyal ve politik değişimler insanların eğlence kavramını da değiştirmiştir. Yeni nesil, büyük alışveriş merkezlerinde arkadaşlarıyla eğlenmeyi tercih etmektedir. Sokakları, eğlence parklarını veya diğer kentsel alanları kullanmamaktadırlar. Daha kapalı alanlar tercih edilmektedir. Böylece Lunapark kullanılmayan, gitgide yok olan bir mekân dönüşmüştür. Çünkü insanlar bu mekânın çekici bir özelliği olmadığını ve sosyalleşme yeri olmadığını düşünmektedirler. Bu makale hazırlanırken Lunapark tamamıyla işlevini yitirmiş ve Belediye tarafından yıkılmıştır.

SONUÇ

Hafıza çalışmaları ilk olarak sosyoloji alanında, ortak bir kültürel kimliğe sahip bireylerin geçmişlerini nasıl hatırladıkları ve anımsadıkları sorusunu ele alma girişimi olarak ortaya çıkmıştır. Halbwachs, Durkheim'in (2001) toplum üyelerinin kolektif inançlarını ve ahlakını temsil eden kolektif kavramını, farklı bir kültürel uyuma ve geçmiş hatıralarının kalıcılığına sahip bir grup birey tarafından tutulan kolektif bir hafızaya entegre edilebilecek kişisel bir hafızaya dönüştürmeyi içeren kolektif hafıza kavramını tanıtmıştır. Halbwachs'ın çalışmasını genişleten Connerton, kolektif hafızanın basitçe kolektif içindeki bireysel anıların toplamı olmadığını, daha ziyade kolektif varlığın kendisine ait ortak bir hafıza olduğunu öne sürmüştür (Connerton, 2014).

Hatırlama eylemi doğası gereği belirli bir yerle bağlantı içerir. Hafıza ve mekân arasındaki yakın ilişkinin yanı sıra hız, teknoloji, savaş veya soykırım gibi yıkıcı faktörlerin hayatımızdaki varlığı, hafıza mekânlarının veya yerlerinin önemini vurgulamaktadır. Bu mekânlar, toplumların bu tür olaylar nedeniyle parçalanmış ya da bozulmuş bir geçmişle bağlantılarını yeniden kurmaları için odak noktaları olarak hizmet eder ve kolektif bir yeniden bağlantıya olanak tanır.

Bireyin kimlik ve aidiyet duygusunu doğrudan etkileyen hafıza mekânlarının değiştirilmesi, kent yaşamında yeni zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Bireyler başlangıçta bu mekânları kabullenir ve kullanır, ancak zamanla bu mekânlarla ilişki kurmaya ve onları anlamaya çalışır, giderek onları tanıdık ve güvenli hale getirir. Bu süreç boyunca, bu mekânların benzersiz önemi bireyler için belirgin hale gelir, çünkü bu mekânları kişisel olarak deneyimler ve anılarını depolarlar. Her bireyin deneyimleri anılarını şekillendirir ve karşılaşılan nesne ve mekânlara farklı bir anlam yükler. Sonuç olarak, bu deneyimler ve ilgili mekânlar bireye özel hale gelir ve artık başkaları için aynı öneme sahip değildir. Bireyin bu mekânlarla kurduğu kişisel bağ ve lokalizasyon, bir yakınlık hissini besler ve bireyin içinde yaşadığı çevreye aidiyetini oluşturur. Ancak günümüzde kentleşmenin hızla artmasıyla birlikte mekânın önemi tam olarak anlaşılammakta ve bireyler mekânla güçlü bir duygusal bağ kuramamaktadır. Bireyler mekânı kendi kimliklerinden kopuk ve benliklerini tanımlayan unsurlardan yoksun bir şey olarak algıladıklarında, bu durum hafıza ve hatırlama yetilerinde bir gerilemeye yol açıyor. Modern kentsel yaşam tarzlarında, mekânın kişisel anılardan koparılması, çarpık bir bireyleşme süreciyle sonuçlanır. Yerleşme ve bir aşinalık duygusu yaratma arzusu geliştirmek yerine, mekân sadece bir deney nesnesi haline gelir. Sonuç olarak, göçebe ve köksüz bir bireyselleşme biçimi ortaya çıkar. Güçlü bir aidiyet duygusunun gelişimi sınırlıdır ve bireyler genellikle kültürlerinden ve kişisel tarihlerinden kopuk hisseden güvensiz ve çarpık bir varoluş yaşarlar. Modern zamanlarda mekânın bireysel deneyim ve hafızadan bu şekilde koparılması sadece sosyal uyumu aşındırmakla kalmıyor, aynı zamanda toplum içinde yalnızlık ve güvensizlik duygusunun artmasına da katkıda bulunuyor. Ancak, aidiyetin izlerini taşıyan hafıza mekânlarını koruyarak bu dönüşüme karşı koymak ve bireyleri kentsel yaşamın neden olduğu yabancılaşmadan korumak mümkündür. Bu mekânların toplumsal uyumu güçlendirmedeki önemi göz önünde bulundurulduğunda, kentsel çevrelerin şekillendirilmesindeki önemi de ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada, Mersin Lunaparkı'nda kolektif hafızanın dönüşümünü teorik inceleme ve araştırma sonuçları üzerinden, yani bu sonuçların teori açısından nasıl yorumlandığı tartışılmıştır.

Şehirler, insan yapımı fiziksel unsurların birkaç katmanını içerir. Kent, birbiri üzerine inşa edilmiş çeşitli peyzajlarla şekillenmiştir. Başka bir deyişle, bu yeniden yazımlar, biçimini zaman içinde peyzajların farklı yapısal biçimlerinden almaktadır. Tarihinde yaşananlar ve yaşananlar önemlidir çünkü şehir, ortak hafızanın, siyasi kimliğin ve güçlü sembolik anlamların oluştuğu yerdir. Aynı zamanda kent, yaratıcı toplumsal değişimler için inşa edilen ortamlara yönelik fırsatları ve mücadeleleri kapsayan maddi kaynakları da içerir. Dönüşümler için bir *'tabula rasa'*dır (Harvey, 1996). Her medeniyetin, kültürün ve toplumun sahip olduğu yerlere önemli işaretler koyduğu bir gerçektir. Bu işaretlerin doğası ve karakteri, insanların dünyayı deneyimleme tarzlarıyla birlikte ortaya çıkar (Crowe, 1995). Mersin Lunaparkı Cumhuriyet ideolojisinin temsil mekânlarından biri olarak güçlü bir öneme sahipti. Çünkü ülkenin dört bir yanında Cumhuriyet'in değişimini yaşayan insanlar, kent yaşamındaki değişimleri de hissetmişlerdir. Yurttaşlık değerlerinin yeri ve toplumun mekânlarıydı. Burası hem eğlence yeri hem de kamusal alan yeriydi. Başka bir deyişle, topluluk yaşamının yeriydi.

Ancak zamanla şehrin değişen sosyal ve mekânsal yapısı ile Lunapark'ın yaşam alanı da değişmiştir. İlerleyen yıllarda bireylerin Lunaparkı deneyimleme tarzlarının değişmesiyle birlikte sosyal pratiklerin ve bu mekânın anlamının değişmesine neden olmuştur. Zaman içinde Lunapark'ın etkileşim içinde olduğu kentsel ilişkiler de Lunapark'ın bir mekân olarak değişen anlamının yanında dönüşüme uğramıştır. Bu nedenle kentsel çevrenin sosyal ve mekânsal işaretlerini okuyabilir, sosyal ve mekânsal yapı içindeki dönüşümü belirleyebiliriz.

Mersin Lunaparkı örneğinde ise parktan bir kaçış söz konusudur. İnsanlar, Lunapark'ın güvenlik zafiyetinden ve sosyal ve kültürel özelliklerinin eksikliğinden şikâyet etmektedir. Sonuç olarak Mersin Lunaparkı'nın fiziksel çevresi ve kullanıcıları arasındaki ilişkiyi sağlayan kolektif özelliklerini kaybettiği söylenebilir. Lunaparkın tarihi ile kullanıcıları arasındaki diyalog, kentsel mekânın fiziksel dönüşümü içinde kaybolmuştur.

KAYNAKÇA

- Altınay, A. (2020). *Bir Bellek Mekanı Olarak Ankara Saraçoğlu Mahallesi: Kişisel Tanıklıklar Bağlamında Mekansal Okumalar* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
- Atman, Ö. (n.d.) *1980 - 90 lar #Mersin Kartpostal...* [Pinterest gönderisi]. Pinterest. <https://tr.pinterest.com/pin/476677941791968353/>
- Assman, J. (2015). *Kültürel Bellek, Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik* (Ayşe Tekin, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Batuman, B. (2017). Ankara'da Cumhuriyet Dönemi Mimarlığının Gelişimi Üzerine Bir Dönemleme Denemesi. N. Bayraktar (der.), *Sivil Mimari Bellek Ankara 1930-1980* (s. 11-51). Koç Üniversitesi VEKAM.
- Betram, C. (2012). *Türk Evini Hayal Etmek: Eve Dair Kolektif Düşler* (M. Ratip, Çev.). İletişim Yayınları.

- Boyer, M. C. (1994). *The City of Collective Memory: Its Historical Imagery and Architectural Entertainments*. MIT Press.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T. ve Tiesdell, S. (2003). *Public places urban spaces, the dimensions of urban design*. Architectural Press.
- Connerton, P. (2014). *Toplumlar nasıl anımsar?* (2. Basım). Ayrıntı Yayınları.
- Crimson, M. (2005). *Urban Memory*. Routledge.
- Crowe, N. (1995). *Nature and the Idea of a Man-made World*. The MIT Press.
- Çalak, I. (2012). Kentsel ve Kolektif Belleğin Sürekliliği Bağlamında Kamusal Mekanlar: ULAP Platz örneği, Almanya. *Tasarım + Kuram Dergisi*, 8 (13), 34.
- Çetken, P. (2017). Sil Baştan Yaşayan Kent ve İnsanları. T. Erman ve S. Özaloğlu (der.), *Bir Varmış Bir Yokmuş: Toplumsal Bellek, Mekan ve Kimlik Üzerine* (s. 91-102). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Durkheim, E. (2001). *The Elementary Forms of The Religious Life*. Oxford University Press.
- Eyce, N. (2011). *Çağdaş Mimarlıkta Mekan, Yer ve Mekansallık Tartışmaları-Cermodern Örneği* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Frow, J. (2007). From Tote la memoire du monde: Repetition and Forgetting. Michael Rossington and Anne Whitehead (der.), *Theories of Memory: A Reader*. Edinburgh University Press.
- Gehl, J. (1987). *Life Between Buildings*. Van Nostrand Reinhold Company.
- Geldi, S. (2020). *Savaş Sonrası Beyrutta Mekansal Bellek: İmge, Travma* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin.
- Gierny, T. F. (2000). A Space For Place in Sociology, *Annual Review of Sociology*, 26, 463-496. <https://www.istor.org/stable/223453>
- Groh, J. M. (2016). *Mekan Yaratmak* (Gürol Koca, Çev.). Metis Yayınları.
- Günen, M. N. (2019). *Kentsel Bellek Bağlamında Meydanlarda İşlevin Rolü* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Gökgür, P. (2008). *Kentsel Mekanda Kamusal Alanın Yeri*. Bağlam Yayıncılık.
- Habermas, J. (1997). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*. İletişim Yayınları.
- Halbwachs, M. (1992). *On Collective Memory* (Lewis A. Coser, Çev.). University of Chicago.
- Halbwachs, M. (2016). *Hafızanın Toplumsal Çevreleri* (Büşra Uçar, Çev.) Heretik Yayınları.
- Halbwachs, M. (2018). *Kolektif Hafıza* (Banu Barış, Çev.). Heretik Yayınları.
- Harvey, D. (1996). On Architects, Bees, and Possible Urban Worlds. C. C. Davidson (der), *Anywise*. The MIT Press.
- Harvey, D. (2008). *Umut Mekanları* (Zeynep Gambetti, Çev.). Metis Yayınları.
- Karakoyunlu, B. (2022). Hafıza Mekanı Olarak Mahalle: Rafadan Tayfa Örneği. *Journal of Social Research and Behavioral Sciences*, 8(16), 51-78.
- Kansteiner, W. (2002). Finding Meaning in Memory: A Methodological Critique of Collective Memory Studies. *History and Theory*, 41(2), 179-197.
- Kostof, S. (1992). *The City Shaped: Urban Patterns And Meanings Through Shape*. Thames and Hudson.
- Kır, A. (2016). *Kentsel Bellek Mekanı Olarak Sokaklar: İstiklal Caddesi Örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Krier, R. (1979). *Urban Space*. Academy Editions.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekanın Üretimi* (Işık Ergüden, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Lynch, K. (2010). *Kent İmgesi* (İrem Başaran, Çev.) İş Bankası Kültür Yayınları.

- Madanipour, A. (1996). *Design of Urban Space*. John Wiley and Sons Ltd.
- Montgomery, J. (1997). Café Culture and the City: The Role of Pavement Cafes in Urban Public Social Life. *Journal of Urban Design*, 2(1), 83-102. <https://doi.org/10.1080/13574809708724397>
- Nora, P. (2006). *Hafıza Mekanları* (M. Özcan, Çev.), DoğuBatı Yayınları.
- Norberg Schulz, C. (1971). *Existence, Space & Architecture*. Studio Vista.
- Olick, J. K. (2014). Kolektif Bellek: İki Farklı Kültür (Meral Güneşdoğmuş, Çev.). *Moment Dergi*, 1(2), 175-211. <https://doi.org/10.17572/mj2014.2.175211>
- Özaloğlu, S. (2017). Hatırlamanın Yapıtışı Mekanın Bellek ile İlişkisi Üzerine Araştırmalar. T. Erman ve S. Özaloğlu (der.), *Bir varmış Bir Yokmuş: Toplumsal Bellek, Mekan ve Kimlik Üzerine Araştırmalar*. Koç Üniversitesi Yayınları.
- Özdemir, E. E. (2023). Urban Public Streets in the Collective Memory: A Case Study of Uray Street in Mersin. *DEPARCH Journal of Design Planning and Aesthetics Research*, 2(1), 1-14. <https://doi.org/10.55755/DepArch.2023.14>
- Ricoeur, P. (2004). *Memory, History, Forgetting* (K. Blamey ve D. Pellauer, Çev.). University of Chicago Press.
- Rossi, A. (1984). *The Architecture of the City*. MIT Press.
- Sandal, E. K. ve Adıgüzel, F. (2021). Mersin'in Kentsel Gelişimi ve Arazi Kullanımındaki Değişim. F. Adıgüzel ve Ş. Güngör (der.), *Kent Araştırmaları*, (ss. 165-181). Literatürk Academia.
- Sennett, R. (2013). *Kamusal İnsanın Çöküşü* (A.Yılmaz ve S. Durak, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Soja, E. W. (1989). *Postmodern Geographies*. Verso.
- Temizkan, Ö. (2022). Kent Mekanlarının Temsilinde Toplumsal Hafızanın Etkisi: Sivas Örneği [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Uludağ, Z. ve Ayıcı, H. (2016). Modernin Güçlü Sahnesi Erken Cumhuriyet Dönemi Ankara'sında Kolektif Belleğin İnşası ve Toplumsal Unutma Süreci. *İDEALKENT*, 7(20), 746-773.
- Wertsch, J. V. (2004). Kolektif Bellek. Pascal Boyer ve James V. Wertsch (der.), *Zihinde ve Kültürde Bellek*. Türkiye İş Bankası Yayınları.

Conflict of Interest Statement | Çıkar Çatışması Beyanı:

There is no conflict of interest for conducting the research and/or for the preparation of the article. | Araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması hususunda herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Financial Statement | Finansman Beyanı:

No financial support has been received for conducting the research and/or for the preparation of the article. | Bu araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması için herhangi bir mali destek alınmamıştır.

Ethical Statement | Etik Beyanı:

All procedures followed were in accordance with the ethical standards. | Araştırma etik standartlara uygun olarak yapılmıştır.

Copyright Statement for Intellectual and Artistic Works | Fikir ve Sanat Eserleri Hakkında Telif Hakkı Beyanı:

In the article, copyright regulations have been complied with for intellectual and artistic works (figures, photographs, graphics, etc.). | Makalede kullanılan fikir ve sanat eserleri (şekil, fotoğraf, grafik vb.) için telif hakları düzenlemelerine uyulmuştur.